

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ
ОЛИЙ ВА ЎРТА МАХСУС ТАЪЛИМ ВАЗИРЛИГИ

ФАРҒОНА ДАВЛАТ УНИВЕРСИТЕТИ

**FarDU.
ILMIY
XABARLAR-**

1995 йилдан нашр этилади
Йилда 6 марта чиқади

4-2017
август

**НАУЧНЫЙ
ВЕСТНИК.
ФерГУ**

Издаётся с 1995 года
Выходит 6 раз в год

Г.АКРАМОВА	
Номинатив бирликлар функцияларини ўрганиш ва уларни ўқув жараёнида қўллаш	70
Ш.ЮСУПОВА	
Инглиз ва ўзбек тилларидаги зоонимлар иштирок этган фразеологизмларни таржима қилиш хусусида	73
Ғ.ХОШИМОВ, А.ЗИЯЕВ	
“Интенсификация/деинтенсификация” концептуал семантикаси вербализатор-ларининг когнитив типологияси	75
Н.АЛИЕВА	
Инглиз ва рус тилларидаги кичрайтириш маъносидаги фразеологик бирикмаларнинг тиллараро корреспонденцияси	82
Қ.КАХАРОВ	
Ўзбек ва немис халқлари мулоқотида паралингвистик воситаларнинг қўлланилиши	85

ПЕДАГОГИКА, ПСИХОЛОГИЯ

М.АДҲАМОВ, М.ЖАЛИЛОВ	
Бошланғич синф ўқувчиларида иқтисодий маданият элементларини шакллантириш	88
З.БОБОЕВА, С.ЙУЛДАШЕВА	
Тасвирий санъатга оид энг қадимги маконлар	91
Р.ДЖАЛИЛОВА	
Буюк тасвирий санъат усталари ижодининг узлуксиз таълимдаги ўрни	94

ИЛМИЙ АХБОРОТ

Н.МИРЗАКАРИМОВА	
Эҳтимоллар назарияси ва математик статистика фанини ўқитишнинг баъзи хусусиятлари	96
Ш.ЯКУБОВА, Н.НОСИРОВ, З.ОЛИМОВА, Ф.БИЛОЛОВА	
Ўрта махсус ўқув юртларида физикадан ўқув тажрибаларининг кўринишлари ва уларнинг вазифаларини ўрганиш	98
М.РАСУЛОВА, Ф.РАСУЛОВ, У.БОЛТАБОЕВ	
Қон ва сийдик таркибидаги сийдик кислотасининг миқдорига гиперурикемиядаги боғлиқлигини тажрибада ўрганиш	100
Д.ҚОДИРОВА, С.ТҲХТАЕВ	
Кальций хлорат - фосфат учэтаноламмоний – сув системасининг эрувчанлик диаграммаси	102
Н.ЖУРАҚҲЗИЕВ	
“Хуастуанифт”да самовий культ функциялари ҳамда осмон билан боғлиқ тушунчалар	105
Д.ТЕШАБОЕВ	
“Маснавий ҳикматлари” асарида қўлланган ҳавола бўлакли қўшма гапларнинг шаклий тузилиши	107
З.АКБАРОВА	
Тил ва унинг функциялари ҳақида	109
З.САЛАХИДИНОВА	
И.С.Тургенов прозасида фразеологик бирикмаларнинг функционал вазифаси	111
Н.ҚАРШИЕВ	
Қоракўл териларининг тур ва навларини англатувчи атамалар	113
Н.АББАСОВА, М.ХОДЖАЕВА	
Ўқувчиларда хорижий тил савияси ҳосил бўлишида ролли ўйинлардан самарали фойдаланиш	115
Б. СОТВОЛДИЕВ	
Инглиз ва ўзбек тилларида лексик жаргон ва арголарнинг лингвистик моҳияти	116
Г.ЙУЛДАШЕВА	
Информатика фанининг бошқа фанлар билан интеграция алоқалари	118
Д.НУРАЛИЕВА	
Оилага психологик хизмат кўрсатиш орқали шахснинг ижтимоий ўрнини белгилаш	121

ХОТИРА

Наримон Нурматович ҚОРИЕВ	124
--	-----

ТАҚРИЗ. БИБЛИОГРАФИЯ

Библиография	125
--------------------	-----

УДК: 373.57

ЭҶТИМОЛЛАР НАЗАРИЯСИ ВА МАТЕМАТИК СТАТИСТИКА ФАНИНИ ҶҚИТИШНИНГ БАЪЗИ ХУСУСИЯТЛАРИ

Н.Мирзакаримова

Аннотация

Ушбу мақолада эҳтимоллар назарияси ва математик статистика фанини ўқитиш услубийтининг баъзи масалалари ўрганилган.

Аннотация

В статье изучены некоторые вопросы преподавания теории вероятностей и математической статистики.

Annotation

In this article, some aspects of teaching of probability theory and mathematical statistics are consioled.

Таянч сўз ва иборалар: эҳтимоллар назарияси ва математик статистикани ўқитиш усуллари, сўз билан ифодалаш, аналитик усулда баён қилиш, графика асосда фикрни ифодалаш.

Ключевые слова и выражения: методика преподавания теории вероятностей и математической статистики, словесное выражение, аналитический метод изложения, графический метод.

Key words and expressions: method of teaching probability theory and mathematical statistics, verbal expression, analytical metrology, graphical method.

Олий ўқув юртлари математика ўқитиш методикаси бакалавр йўналиши талабалари учун ўқитиладиган эҳтимоллар назарияси ва математик статистика фанининг ўз ўрни ва аҳамияти бор. Бу фан мантиқий амаллар бажаришга, талабаларни фикрлашга, шунингдек, ўз математик билимларини янада кенгайтиришда ёрдам беради. Бу фан ёрдамида талабалар абстрактлашни, схемалашни, бўлғусида юз берадиган ҳодисаларни башоратлашни ўрганадилар [1.7].

Бу фандан дарс бераётган профессор-ўқитувчилар асосий эътиборни талабаларнинг формула, теоремаларни тўғри айта олишларига қаратадилар. Фаннинг ўзига хос хусусияти шундан иборатки, ундаги ҳар бир жумла, ҳар бир формула ўз моҳиятига, маъносига эга. Қуруқ ёдлаш билан эҳтимоллар назарияси ва математик статистика фанини ўрганиш мумкин эмас.

Маълумки, математика ўрганиш жараёнида уч хил усул қўлланилади:

1. Аналитик (А) усул.
2. Сўз билан ифодалаш (С) усули.
3. График баён этиш (Г) усули.

Бу усулларнинг мақбул вариантини топган ҳолда эҳтимоллар назарияси ва математик статистика фани бўйича таълим берилганда ҳам қўллаш мумкин. Мавзуни баён этишда математик тилнинг семантик ва синтактик ёндашувларини тўғри қўллаш зарур. Масалан, шартли эҳтимол тушунчасини ўргатаётганда ўқитувчи унинг моҳиятини боғлиқлик ва эркилик тушунчаларига боғламас экан, бу тушунча ҳақида талабаларда тўла тасаввур ҳосил бўлмайди [1.12].

Математик тилнинг синтаксисига етарлича эътибор бермаслик эҳтимол тушунчасининг талаба томонидан юзаки ўрганилишига олиб келади. Эҳтимоллар назарияси ва математик статистика фани бўйича ҳар бир формулани сўз билан ўқий олиш бу фанни ўзлаштиришда муҳим аҳамият касб этади. Масалан, эҳтимолнинг классик таърифини олсак, талаба унинг формуласини қийналмасдан ёза олади. Аммо сўз билан бу

Н.Мирзакаримова – ФарДУ физика - математика факультети математика кафедраси ўқитувчиси.

формулани изоҳлаб беришга қийналади, то унинг моҳиятини тушуниб, ўрганмас экан, ёдлаб олган нарсани айтишда хатоликларга йўл қўяди [2.35].

Бу фанни талабаларга ўргатишда қуйидаги схемани қўллаш мақсадга мувофиқ :

1. $C \rightarrow A$ 2. $A \rightarrow C$ 3. $C \rightarrow G$ 4. $G \rightarrow C$
5. $G \rightarrow A$ 6. $A \rightarrow G$ 7. $G \rightarrow G$

яъни, сўз билан ифодаланган формулани аналитик усулда ёзиш, аналитик усулда ёзилган формулани сўзлар ёрдамида айтиб бериш, сўз билан айтилган жумлаларни график кўринишда ифодалаш, график кўринишдан қонуниятларни сўз билан айта олиш, график кўринишдаги қонуниятнинг аналитик ифодасини ёза олиш, аналитик кўринишдаги қонуниятнинг графигини чиза олиш, графикдан янги график ҳосил қила олиш.

Фанни ушбу схемада ўргатиш талабалар билимини чуқурлаштиради, улар бу фан бўйича олган билимларини ҳаётий масалаларни ечишда қўллаш оладилар.

Масалан, иккита ўйин соққаси ташланганда тушган очколар йиғиндиси тасодифий миқдорнинг тақсимот қонунини тузишда юқоридаги схемага мурожаат

қилайлик.Талаба биринчи схемага кўра бу тасодифий миқдор қабул қила оладиган қийматларни айтиб бера олиши керак. Сўнгра иккинчи схемага бу қийматларни қандай эҳтимолликлар билан қабул қила олишини ҳисоблаб, тақсимот қонуни кўринишини аналитик усулда топиши керак. Олтинчи схемага асосан бу тақсимот қонунининг графигини тасвирлай олиши лозим.Тўртинчи схемага асосан графикни сўзларда ифодалашни билиши керак ва ҳ.к.

Юқоридаги айтилганлардан хулоса қилиб, бу фанни ўрганишда юзакиликдан, расмийчиликдан қочиш, эҳтимоллар назарияси ва математик статистика фанининг ҳар бир тушунчаси, формуласини унинг моҳияти, мазмуни, тадбиқларини ўргатиш ўқитувчилар олдида турган вазифадир. Зеро, мустақил Ўзбекистон келажаги бўлган ёшлар математика, жумладан, эҳтимоллар назарияси ва математик статистика фанидан чуқур билимларга эга бўлишлари, уларнинг келажакда ўз ватанига муносиб фарзанд бўлиб етишлари учун зарурдир.

Адабиётлар:

1. Форманов. Ш.Қ. Эҳтимолликлар назарияси. Дарслик. – Т.: Университет, 2014.
2. Азизхўжаева. Н.Н. Педагогик технология ва педагогик маҳорат. – ТДПУ, 2006.

(Тақризчи: А.Ўринов, физика-математика фанлари доктори, профессор).